

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Εξελικτική Ψυχολογία

Ενότητα 5: Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της
βρεφικής ηλικίας II

Ασημίνα Ράλλη

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Βρεφική Ηλικία

Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά
της βρεφικής ηλικίας

Σχέδιο μαθήματος

- Τι είναι η γλώσσα: Επιμέρους τομείς της γλώσσας
- Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία
  - Η κατανόηση / αντίληψη του λόγου
  - Η παραγωγή του λόγου
- Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης
  - Προσεγγίσεις θεωρίας της μάθησης
  - Γενετικές προσεγγίσεις
  - Η θεωρία της αλληλεπίδρασης

Σχέδιο μαθήματος (2)

- Οι απαρχές της κοινωνικότητας
- Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία
- Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων
  - Προσκόλληση
  - Ρόλος των γονέων

Τι είναι η γλώσσα;

Τι είναι η γλώσσα;

- Η γλώσσα είναι ένα πολύπλοκο συμβολικό σύστημα που πρωταρχικό σκοπό έχει να κάνει δυνατή την επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους. Κατεξοχήν σύμβολα της γλώσσας είναι οι λέξεις.
- Μπορεί να έχει δύο μορφές:
  - τη **μη λεκτική επικοινωνία**
  - τη **λεκτική επικοινωνία**

Η πορεία της γλωσσικής ανάπτυξης
κατά τη βρεφική ηλικία

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία

Η κατανόηση / αντίληψη του λόγου

- Βρέφη 1-2 μηνών είναι σε θέση να κάνουν λεπτές διακρίσεις μεταξύ γλωσσικών φθόγγων όπως /π/ και /μπ/ ή /γ/ και /γκ/ (Eimas 1975).
- Έρευνες έχουν δείξει ότι τα νεογέννητα:
  - δείχνουν ευαισθησία προς την ανθρώπινη ομιλία
  - διακρίνουν ξεκάθαρα τη φωνή της μητέρας τους ανάμεσα σε άλλες φωνές
  - διακρίνουν ως ένα βαθμό και κάποια περιεχόμενα ομιλίας (θυμό, φιλική διάθεση κλπ)

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (2)

Η κατανόηση / αντίληψη του λόγου

- Οι Menyuk et.al. (1991) διαπίστωσαν τις μέσες ηλικίες κατά τις οποίες τα βρέφη **αναγνωρίζουν** ένα συγκεκριμένο αριθμό λέξεων:

Ηλικία	Λέξεις
• 12 μήνες	10 λέξεις
• 14 μήνες	50 λέξεις
• 16 μήνες	100 λέξεις

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (3)

Η παραγωγή του λόγου

- Προγλωσσική επικοινωνία
  - Βάβισμα
- Πρώτες λέξεις
- Πρώτες προτάσεις

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (4)

Η παραγωγή του λόγου

- **Προγλωσσική επικοινωνία** (μέσω ήχων, εκφράσεων του προσώπου, χειρονομιών μίμησης).
- Γύρω 2^ο με 3^ο μήνα αρχίζει το **βάβισμα** (η παραγωγή ήχων που μοιάζουν με λόγο αλλά στερούνται νοήματος)

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (5)

Η παραγωγή του λόγου

- Βάβισμα
  - Είναι καθολικό φαινόμενο και εμφανίζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως πολιτισμικού πλαισίου.
- Έρευνα σε κωφά βρέφη έδειξε ότι και αυτά έκαναν προσπάθειες βαβίσματος χρησιμοποιώντας χειρονομίες και όχι ήχους (Petito & Marentette, 1991).

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (6)

- **Οι πρώτες λέξεις (10-14 μήνες)**
  - Ιδιόρρυθμές λέξεις
  - Ολοφράσεις /Συγκρητικός λόγος
- 15 μηνών: Λεξιλόγιο (10 λέξεις)
- 16-24 μήνες: «Έκρηξη» στη γλωσσική παραγωγή και το λεξιλόγιο (από 50 στις 400 λέξεις) (Nazzi & Bertoncini, 2003).

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (7)

- Σύμφωνα με την Nelson (1973, σ.18) έχει βρεθεί ότι τα βρέφη προτιμούν να χρησιμοποιούν τις παρακάτω κατηγορίες λέξεων:
- Γενικά ουσιαστικά (μπάλα,γάλα,αυτός) 51%
- Ειδικά ουσιαστικά (μαμά,φως) 14%
- Πραξιακές λέξεις (πάμε,φύγε) 13%
- Προσδιορισμοί (μεγάλο, έξω) 9%
- Προσωπικές –κοινωνικές λέξεις (θέλω, όχι,ναι) 8%
- Λειτουργικές λέξεις (τι, είναι) 4%

Η γλωσσική ανάπτυξη κατά τη βρεφική ηλικία (8)

- **Οι πρώτες προτάσεις** (περίπου 24 μηνών, συνδυασμός 2 λέξεων) - τηλεγραφικός λόγος
- Ακολουθούνται τυπικοί κανόνες σύνταξης της γλώσσας
- Υπερβολική κυριολεξία : Χρήση των λέξεων με πολύ συγκεκριμένη σημασία.
- Υπεργενίκευση: Οι λέξεις χρησιμοποιούνται με υπερβολικά γενικευμένη έννοια

Η Αφειτηρία της γλωσσικής ανάπτυξης

ΕΡΩΤΗΜΑ

Πως κατακτάται η γλωσσική επάρκεια;

- Προσεγγίσεις θεωρίας της μάθησης
- Γενετικές προσεγγίσεις
- Η θεωρία της κατασκευής

Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης (2)

Προσεγγίσεις θεωρίας της μάθησης:

Η γλώσσα ως επίκτητη δεξιότητα

- Οι κύριοι μηχανισμοί πίσω από τη γλωσσική ανάπτυξη είναι η ενίσχυση, η μίμηση και η άσκηση (Skinner, 1957).
- Π.χ. οι γονείς ενισχύουν τις προσπάθειες που προσεγγίζουν πραγματικές λέξεις. Τα παιδιά μιμούνται τους γονείς τους.

Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης (3)

ΩΣΤΟΣΟ με τις προσεγγίσεις θεωρίας της μάθησης δεν εξηγείται επαρκώς πως το βρέφος:

- κατανοεί και χρησιμοποιεί τους κανόνες της γλώσσας τόσο εύκολα.
- πως είναι ικανό να επινοεί νέες φράσεις και προτάσεις πέρα από αυτές που έχει ακούσει.

Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης (4)

Γενετικές προσεγγίσεις:

Η γλώσσα ως εγγενής δεξιότητα

- Τα παιδιά διαθέτουν έναν έμφυτο εγγενή μηχανισμό που κατευθύνει την ανάπτυξη της γλώσσας, **LAD (Language Acquisition Device)**.
- Το LAD επιτρέπει στα παιδιά να αναλύουν το γλωσσικό υλικό στο οποίο εκτίθενται και να εξαγάγουν από αυτό τους κανόνες που το διέπουν (Chomsky, 1965, McNeil, 1970).

Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης (5)

- ΩΣΤΟΣΟ, οι γενετικές προσεγγίσεις δέχθηκαν κριτική γιατί δεν λαμβάνει υπόψη μια σημαντική προϋπόθεση
- τις κοινωνικές εμπειρίες (Goldberg, 2004).

Η αφετηρία της γλωσσικής ανάπτυξης (6)

Θεωρία Κατασκευής (Constructivist) (Tomasello, 2003)

- Τα παιδιά προσεγγίζουν τη μάθηση ενεργητικά.
- Η γλώσσα αναπτύσσεται με βάση τα γλωσσικά ερεθίσματα από το περιβάλλον.
- Η γλωσσική ανάπτυξη αποτελεί μέρος της γενικότερης ανάπτυξης που προκύπτει από γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Heineken Prizes - Professor Michael Tomasello.mp4

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία

- Ο άνθρωπος γεννιέται με την ικανότητα να εκφράζει τα βασικά συναισθήματα – χαρά λύπη (Eckerman & Izard, 2004).
- Εκφράσεις ενδιαφέροντος, δυσφορίας και απέχθειας είναι παρούσες ακόμη και τη στιγμή της γέννησης (Eckerman & Izard, 2004)

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία (2)

Καθώς μεγαλώνει το βρέφος εκφράζει και βιώνει την εμπειρία όλο και περισσότερων και πολυπλοκότερων συναισθημάτων (Buss & Kiel, 2004).

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία (3)

Σύμφωνα με πεποιθήσεις μητέρων βρέφη 1^{ος} μήνα:

- 84% εκφράζουν θυμό
- 75% εκφράζουν έκπληξη
- 58% εκφράζουν φόβο
- 34% εκφράζουν λύπη

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία (4)

«Άγχος του ξένου»:

η επιφυλακτικότητα και η συστολή που εκδηλώνει το βρέφος, όταν έρθει αντιμέτωπο με ένα πρόσωπο που δεν γνωρίζει. Εμφανίζεται στο δεύτερο μισό του 1^{ου} έτους.

- Διαφορές μεταξύ των βρεφών ως προς το άγχος του ξένου.
- Τι προκαλεί το «άγχος του ξένου;»

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία (5)

Άγχος του αποχωρισμού:

η δυσφορία ποικιλιώνεται το βρέφος, όταν απομακρύνεται το πρόσωπο που συνήθως το φροντίζει.

- Αρχίζει στον 7^ο με 8^ο μήνα και φτάνει στο αποκορύφωμα του περίπου στους 14 μήνες και μετά μειώνεται.
- Είναι διαπολιτισμικά καθολικό.

Τα συναισθήματα στη βρεφική ηλικία (6)

Το άγχος του αποχωρισμού και το άγχος του ξένου αντανακλούν την πρόοδο του παιδιού στις κοινωνικές του δεξιότητες.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών
σχέσεων στη βρεφική ηλικία

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων

Προσκόλληση:

- Ο θετικός συναισθηματικός δεσμός που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και το άτομο που το φροντίζει.
- Η πιο σημαντική πλευρά της κοινωνικής ανάπτυξης στη βρεφική ηλικία.
- Η ποιότητα της προσκόλλησης κατά τη βρεφική ηλικία επηρεάζει τις διαπροσωπικές του σχέσεις σε όλη τη διάρκεια της ζωής του (Hofer, 2006).

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (2)

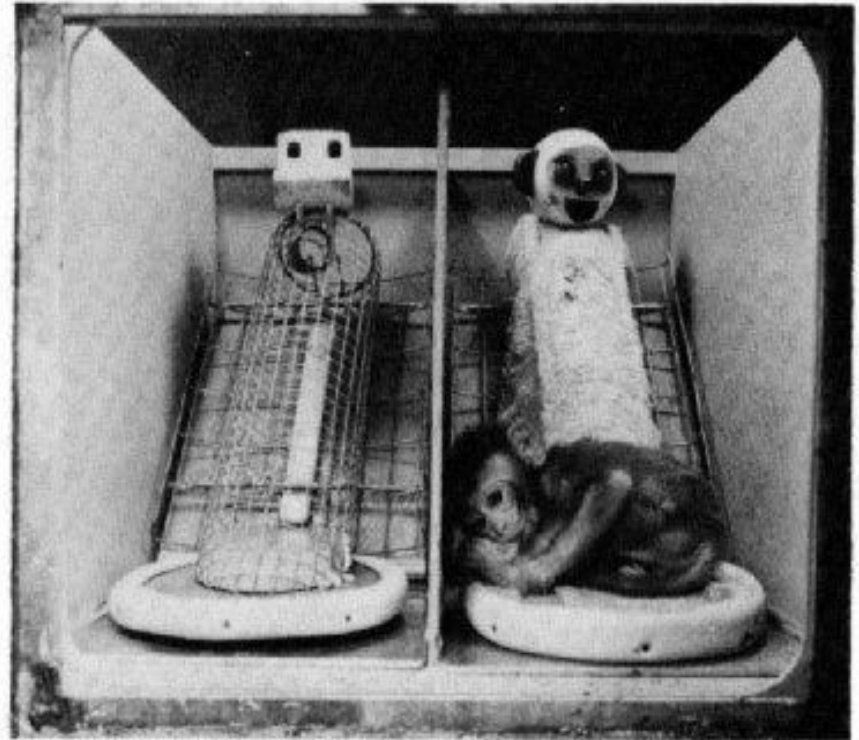

Figure 4. Wire and cloth mother surrogates.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (3)

John Bowlby (1951): Πρώτες έρευνες στον άνθρωπο

- Η προσκόλληση
  - βασίζεται κυρίως στην ανάγκη του βρέφους να αισθάνεται ασφαλές.
  - Προσφέρει ένα είδος ασφαλούς οικογενειακής βάσης.
  - Καθώς το παιδί γίνεται όλο και πιο ανεξάρτητο, σταδιακά απομακρύνεται από αυτή την ασφαλή βάση.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (4)

Η πειραματική «συνθήκη του ξένου» της Ainsworth και τα είδη προσκόλλησης

- Σειρά «σκηνοθετημένων» επεισοδίων που αξιολογούν την ισχύ της προσκόλλησης ανάμεσα στο παιδί και (συνήθως) στη μητέρα του.
- Η πειραματική συνθήκη αποτελείται από 8 βήματα.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (5)

1. Η μητέρα και το βρέφος μπαίνουν σε ένα άγνωστο δωμάτιο.
2. Η μητέρα κάθεται, αφήνοντας το βρέφος ελεύθερο να εξερευνήσει το χώρο.
3. Ένα άγνωστο άτομο («ξένος») μπαίνει στο δωμάτιο και συνομιλεί πρώτα με τη μητέρα και μετά με το βρέφος.
4. Η μητέρα φεύγει από το δωμάτιο, αφήνοντας το βρέφος μόνο του με τον άγνωστο.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (6)

5. Η μητέρα επιστρέφει, μιλάει στο βρέφος και το ησυχάζει και το άτομο φεύγει από το δωμάτιο.
6. Η μητέρα φεύγει ξανά από το δωμάτιο, αφήνοντας το βρέφος μόνο του.
7. Το άγνωστο πρόσωπο επιστρέφει και
8. Η μητέρα επιστρέφει στο δωμάτιο και ο άγνωστος φεύγει. (Ainsworth et. al. 1978)

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (7)

Συνήθως τα βρέφη 1^{ος} έτους εμφανίζουν ένα από τα 4 είδη προσκόλλησης:

- Ασφαλής προσκόλληση
- Αποφυγή
- Αμφίθυμη προσκόλληση
- Αποδιοργανωμένη – Αποπροσανατολισμένη προσκόλληση

The strange situation - Mary Ainsworth.mp4

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων (8)

Το είδος της προσκόλλησης μπορεί να έχει μακροπρόθεσμες επιδράσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις που θα διαμορφώσει αργότερα στη ζωή του.

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων: ο ρόλος των γονέων

Ο ρόλος της μητέρας:

- Η προσκόλληση εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο η μητέρα αντιδρά στα συναισθηματικά «σήματα» του βρέφους.
- Συνήθως η μητέρα αντιδρά στο βρέφος με βάση το δικό της είδος προσκόλλησης.
- Ομοιότητες μεταξύ 2 γενιών στο είδος της προσκόλλησης (Peck, 2003).

Η διαμόρφωση των διαπροσωπικών σχέσεων: ο ρόλος των γονέων (2)

Ο ρόλος του πατέρα:

- Ορισμένα βρέφη διαμορφώνουν την αρχική τους σχέση προσκόλλησης με τον πατέρα τους (Lewis & Lamb, 2003).

Τέλος ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Ασημίνα Ράλλη 2015. Ασημίνα Ράλλη. «Εξελικτική Ψυχολογία. Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της βρεφικής ηλικίας II». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://opencourses.uoa.gr/courses/PPP1>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

"Η δομή και οργάνωση της παρουσίασης, καθώς και το υπόλοιπο περιεχόμενο, αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία της συγγραφέως και του Πανεπιστημίου Αθηνών και διατίθενται με άδεια Creative Commons Αναφορά Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή Έκδοση 4.0 ή μεταγενέστερη.

Οι εικόνες/φωτογραφίες που περιέχονται στην παρουσίαση αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία τρίτων. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή, αναδημοσίευση και διάθεσή τους στο κοινό με οποιονδήποτε τρόπο χωρίς τη λήψη άδειας από τους δικαιούχους. "

